NAŠE PRAVICE

INFORMACIJE ZA UČITELJE

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2

NAŠE pravice : informacije za učitelje / [avtorji Blanka Jamnišek ... [et al.] ; ilustrator Matjaž Schmidt]. - Ljubljana :
Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, 2005

ISBN 961-90269-7-7
1. Jamnišek, Blanka
219428352

UVOD

Človekove pravice in pravice otrok so splošno veljavne. Države morajo o njih učiti, jih uresničevati in spoštovati. Naloga mednarodnih organizacij pa je, da z različnimi programi spodbujajo države k uresničevanju njihovih zavez glede izvajanja osnovnih človekovih pravic in pravic otrok.

V zadnjem desetletju je izobraževanje o človekovih pravicah postalo ena osrednjih teoretičnih, raziskovalnih, političnih in praktičnih tem. Leta 2005 so Združeni narodi uvedli Svetovni program izobraževanja o človekovih pravicah, Evropska unija je predstavila Evropsko pobudo za demokracijo in človekove pravice, Svet Evrope pa je leto 2005 razglasil za Evropsko leto državljanstva skozi izobraževanje. Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), v kateri sodeluje tudi vaša država, je svojo odločenost potrdila decembra 2003 v Strategiji OVSE zoper grožnje varnosti in stabilnosti v 21. stoletju, ki med drugim opredeljuje naslednje:

"OVSE bo svoja prizadevanja usmerila posebej na mlajše generacije z namenom, da bodo bolje razumele potrebo po strpnosti kakor tudi pomen sprave in miroljubnega sožitja. Njihovi pogledi na prihodnost in pričakovanja so ključnega pomena. Zato bo OVSE po potrebi okrepila svojo vlogo na področju izobraževanja. Izobraževanje o človekovih pravicah namreč zasluži posebno pozornost."

Da bi pripomogla k izpolnitvi te zaveze OVSE, želi Slovenija kot predsedujoča v letu 2005 v sodelujočih državah organizacije izpeljati pilotni projekt. Veseli smo, da ste se odločili za sodelovanje.

V skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah, ki jo je ratificirala večina držav sveta, in na podlagi dobre prakse poučevanja v slovenskih šolah vam želimo ponuditi uporabno gradivo za poučevanje otrokovih pravic, namenjeno 10 do 12 let starim otrokom.

V Sloveniji je podobno gradivo pritegnilo pozornost tako šolarjev kot učiteljev. Pedagoški inštitut v Ljubljani je med decembrom 2004 in januarjem 2005 na podlagi ankete med učitelji izvedel ocenjevalno študijo, ki je pokazala, da je pri učencih, ki so sodelovali pri projektu, prišlo do občutne spremembe v razumevanju človekovih pravic. Med drugim je bilo ugotovljeno, da učenci

v vsakdanji interakciji v šoli bolje prepoznavajo kršitve pravic in so bolj občutljivi za problematiko otrokovih pravic. Obenem je velik delež učiteljev spoznal, da so z udeležbo v projektu pridobili dodatno znanje, ki jim bo pomagalo sodelovati pri prihodnjih podobnih projektih o človekovih in otrokovih pravicah.

Učno gradivo, ki ga ponujamo v okviru pilotnega projekta OVSE, je sestavljeno iz niza učnih kartic, ki vsebujejo preprosta sporočila o otrokovih pravicah, in albuma za zbiranje kartic. Projekt poteka tako, da na začetku vsak učenec v razredu dobi prazen album, nato pa se po učnih enotah obravnava posamezno učno kartico. Na koncu učenci obdržijo albume z zbranimi karticami.

Ta informativna brošura je namenjena učiteljem. Vsebuje nasvete o tem, kako pristopiti k temam na učnih karticah, oblikovana pa je kot pripomoček za obravnavanje tem in spodbujanje ustreznih dejavnosti. Vključen je tudi seznam možnih tehnik dela v skupini. Ob upoštevanju osnovnih pravic vsakega otroka in človeka vam bo gradivo pomagalo vzpostaviti učni pristop, ki se vam bo zdel najbolj primeren. Ena od možnosti je na primer pogovor o odgovornostih v odnosu do pravic, nanj pa lahko navežete primere iz vsakdanjega življenja in interakcije v šoli.

V brošuri lahko najdete tudi uradno besedilo Konvencije o otrokovih pravicah ter koristen seznam virov z nadaljnjimi informacijami o poučevanju človekovih in otrokovih pravic. Ker je poučevanje človekovih pravic zelo obsežno in pomembno področje, to gradivo ne more zajeti vseh zadevnih tem in metod poučevanja o njih. Zato smo navedli tudi vire v pisnih publikacijah (knjigah, priročnikih itd.) in na internetu, s pomočjo katerih boste lahko dodatno raziskovali to tematiko. Seznam virov tako vsebuje najkoristnejše in najbolj razširjene informacije, ki jih ponujajo mednarodne in nevladne organizacije.

Veselilo bi nas, če boste z nami delili svoje izkušnje in komentarje o tem pilotnem projektu, zato smo priložili tudi kratek vprašalnik. Na ta način želimo pridobiti povratne informacije o izkušnjah učiteljev in njihove pripombe k predlagani metodi poučevanja človekovih pravic. Veseli bomo vsakršne zamisli in predloga o načinih poučevanja človekovih in otrokovih pravic. Tako bomo izboljšali učne metode in gradiva za bodoče generacije.

Pred vami je nadvse preprosto učno gradivo, ki ga lahko uporabite kot dodatno gradivo k že obstoječim metodam in pripomočkom ali pa kot povsem nov pristop zunaj uradnega šolskega učnega načrta. V državah, kjer dejavnosti na področju poučevanja človekovih pravic za to starostno skupino še ne potekajo, lahko pilotni projekt spodbudi začetek procesa poučevanja človekovih pravic.

Če bo projekt na območju OVSE dobro sprejet ter uspešno izveden, ga bomo skušali še izboljšati in z njim nadaljevati. Poučevanje človekovih in otrokovih pravic ni le naša dolžnost, temveč nam daje tudi zadovoljstvo, da lahko prispevamo k zdravemu razvoju mladih generacij. Prepričani smo, da lahko štejemo poučevanje človekovih pravic za dobro skupno naložbo, s katero z združenimi napori vlagamo v prihodnje generacije, današnje otroke. Iskreno upamo, da vam bo sodelovanje pri tem projektu v zadovoljstvo.

METODOLOGIJA
MOŽNE TEHNIKE DELA V SKUPINI

RAZPRAVA

Razprava je dober način, ki učitelju in učencem omogoča ugotoviti, kakšna so njihova stališča o obravnavani temi. To je pri poučevanju človekovih pravic zelo pomembno, saj morajo učenci, poleg seznanjanja z dejstvi, tematiko tudi samostojno raziskati in analizirati. Med orodji, uporabnimi za spodbujanje razprave so vesti, lepaki in študije konkretnih primerov. Primerno vprašanje za začetek je: »Kaj menite o ... ?«

DELO V PARIH

Ta način je primeren, kadar pri razpravi v okviru večje skupine ni ustreznih zamisli. Prosite učence, naj se o predmetu razprave minuto ali dve pogovarjajo v parih, nato pa naj svoje razmišljanje predstavijo drugim učencem. V predavalnici bo hitro kar »brenčalo« od pogovorov in zamisli učencev.

DELO V MANJŠIH SKUPINAH

Delo v več manjših skupinah je nasprotno delu v eni, veliki skupini. Ta način spodbuja sodelovanje vseh udeležencev in pomaga pri vzpostavitvi učinkovitega timskega dela. Velikost skupin je odvisna od vsakokratnih razmer v predavalnici, od skupnega števila učencev in prostora, ki je na voljo. Manjša skupina lahko šteje samo 2 ali 3 učence, delo pa bo najučinkovitejše v skupini s 6 do 8 člani. Glede na zastavljeno nalogo lahko delo v manjši skupini poteka 15 minut, eno uro ali cel dan.

Delo ne bo učinkovito, če učencem zgolj naročite, naj se »pogovarjajo o temi«. Ne glede na temo je ključno, da je delo natančno opredeljeno in da so učenci osredotočeni na skupno delo, katerega cilj je tudi poročanje celotni skupini. Na primer: določite nalogo v obliki problema, ki ga je treba rešiti ali vprašanja, ki zahteva odgovor.

SLIKE: RISBE, KOLAŽI, KARIKATURE, FOTOGRAFIJE

»Slika pove več kot tisoč besed.« Slikovne podobe so učinkovito orodje za posredovanje informacij ter za spodbujanje zanimanja. Ne pozabimo, da so risbe tudi pomembno sredstvo za izražanje in komunikacijo, ne le pri izrazito vizualnih osebah, temveč tudi pri ljudeh, ki imajo težave z besednim izražanjem.

MEDIJI: ČASOPISI, RADIO, TELEVIZIJA, INTERNET
Mediji so zanesljiv vir gradiv, primernih za razpravo. Razprava o vsebini in njeni predstavitvi bo vedno zanimiva, tako kot analiza predsodkov in stereotipov.

FILMI, VIDEOPOSNETKI IN RADIJSKE IGRE
Filmi, videoposnetki in radijske igre so učinkoviti in pri mladini priljubljeni pripomočki za poučevanje človekovih pravic. Pogovor po ogledu filma je lahko dobro izhodišče za nadaljnje delo. Predmet pogovora so lahko prvi vtisi o filmu, ali je bil prikaz blizu resničnemu življenju, ali so bili junaki upodobljeni realistično, ali je morda vodilno sporočilo odražalo zgolj enostransko politično ali moralno stališče.

BRAINSTORMING
Brainstorming (»možgansko viharjenje«) je eden od načinov za uvajanje nove teme, spodbuja ustvarjalnost in omogoča zbiranje zamisli v zelo kratkem času. Uporabimo ga lahko za reševanje posamičnega problema ali za odgovarjanje na vprašanja.

Navodila:
- Odločite se za temo, ki jo želite »previhariti« in jo oblikujte v vprašanje, ki naj ima čim več možnih odgovorov.
- Vprašanje zapišite na prostor, kjer ga lahko vsi vidijo.
- Prosite učence, naj predstavijo svoje predloge in jih nato zapišite tako, da bodo vidni vsem. Zapisani naj bodo z eno besedo ali kratkimi stavki.
- Ko ni več novih predlogov, prenehajte z brainstormingom.
- Na koncu preglejte predlagane rešitve in pri vsaki prosite za pojasnilo.

Pomembno!
- Zapišite VSAK novi predlog. Pogosto so najbolj ustvarjalni predlogi tudi najuporabnejši in najbolj zanimivi!
- Pred zaključkom brainstorminga ni dovoljeno komentirati ali presojati zapisano in ponavljati predloge, ki so že bili predstavljeni.
- Spodbudite vse sodelujoče, naj prispevajo svoje predloge.
- Lastne predloge predstavite samo, če je to potrebno za spodbudo skupini.
- Če je predlog nejasen, prosite za dodatno pojasnilo.

PISANJE NA ZID

To je oblika brainstorminga. Učenci naj svoje predloge napišejo na lističe (npr. »Post-it«) in jih nato prilepijo na zid. Prednost tega načina je, da lahko učenci sedijo in sami pri sebi v tišini razmišljajo, preden na njih vplivajo zamisli drugih. Lističe je mogoče tudi prerazporediti in tako podobne zamisli zbrati skupaj.

IGRA VLOG

Igra vlog je kratka predstava, ki jo zaigrajo učenci. Čeprav sloni na življenjskih izkušnjah, je igra največkrat improvizirana. Namen je prikazati okoliščine ali dogodke, ki jih učenci ne poznajo. Igra vlog pomaga pri boljšem razumevanju nekega stanja in spodbuja zmožnost vživljanja v vpletene osebe.

- Simulacija se od igre vlog razlikuje v tem, da ima sicer tako kot igra vlog lahko kratko dramsko obliko, vendar je običajno zapisana in je v njej manj improvizacije.
- Igra vlog je pomembna zato, ker posnema stvarno življenje. Ob njej se lahko porodijo vprašanja, na katera ni preprostih o dgovorov, kot je npr. ugotavljanje primernega oz. neprimernega vedenja posameznega lika v igri. Za pridobitev boljšega vpogleda je koristno prositi učence, naj vloge nato tudi zamenjajo.

Pri igri vlog je treba biti previden. Bistveno je, da imajo učenci na koncu čas »izstopiti« iz vloge. Prav tako mora vsak sodelujoči spoštovati občutja drugih udeležencev in socialno strukturo skupine. Tako je npr. pri igri vlog o ljudeh s posebnimi potrebami treba upoštevati, da ima morda kdo od učencev posebne potrebe (ki morda celo niso vidne) oz. ima sorodnike ali dobre prijatelje s posebnimi potrebami. Tak otrok zaradi tega ne sme trpeti, biti prisiljen, naj se izpostavi, ali biti kakor koli zapostavljen. Če do tega vendarle pride, položaj obravnavajte resno (opravičite se, skušajte predstaviti dogodek kot primer itd.). Prav tako se je treba izogibati stereotipom. S pomočjo igre vlog se prek »sposobnosti« igranja vloge ali posnemanja izkaže, kaj učenci dejansko mislijo o drugih ljudeh. Zaradi tega je igra vlog kot dejavnost tudi tako zanimiva. Ob zaključku je vsakič koristno osvetliti temo z vprašanjem: »Ali mislite, da so ljudje, ki ste jih igrali, tudi v resnici takšni?« Zelo je poučno, da se učence pripravi do tega, da se zavedo, kako pomembno je nenehno kritično preverjati informacije, ki jih dobivajo. Povprašajte jih, kako so prišli do informacij, na podlagi katerih so nato oblikovali svojo predstavitev likov.

SIMULACIJA

Simulacijo lahko opišemo kot razširjeno igro vlog, ki vključuje vse učence. Omogoča jim, da se v varnem okolju soočijo s težavnim položajem. Simulacija pogosto zahteva neko mero čustvene vpletenosti, zaradi česar je zelo učinkovito orodje. Učenci se ne učijo le z glavo in rokami, temveč tudi s srcem.

Po simulaciji je zelo pomembno narediti povzetek. Igralci naj se pogovorijo o svojih občutjih, povedo naj, zakaj so se odločili, da storijo, kar so, ali so zaznali, da se je komu zgodila krivica, ali se jim zdi sprejeta rešitev problema primerna. Pomagajte jim pri iskanju vzporednic med izkušnjami iz simulacije in dejanskim stanjem na svetu.

** Več o tehnikah dela v skupini lahko preberete v publikaciji COMPASS, ki jo je izdal Svet Evrope in je omenjena v drugem delu brošure, v poglavju "INFORMACIJSKI VIRI ZA IZOBRAŽEVANJE O OTROKOVIH in ČLOVEKOVIH PRAVICAH".*

Po Konvenciji Združenih narodov o otrokovih pravicah smo otroci vsi, ki še nismo polnoletni. Imamo pravico izvedeti, katere so naše pravice. Države so nam zavezane zagotoviti spoštovanje pravic in varovati naše dolgoročne interese.

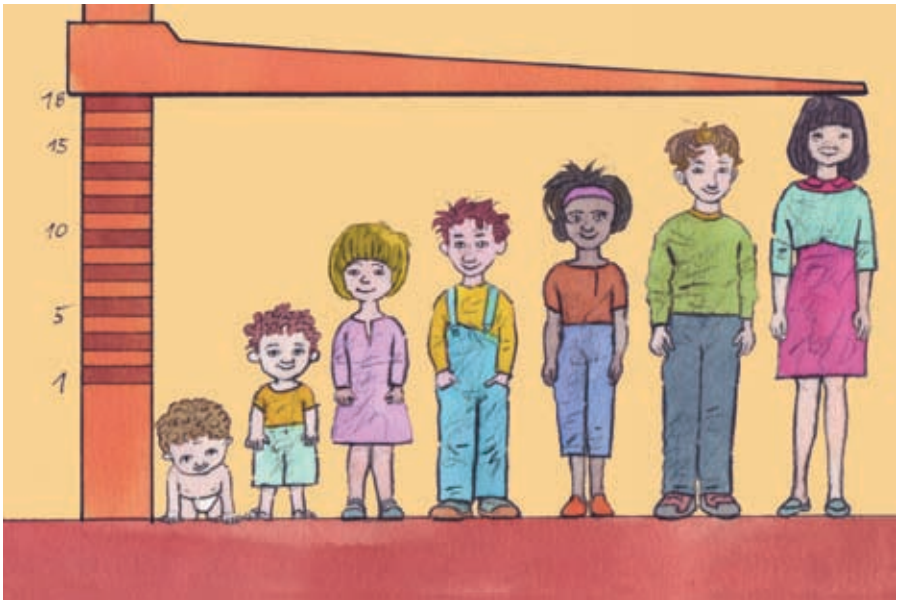

Dodatne informacije: *1. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Učencem predstavimo Konvencijo o otrokovih pravicah, ki jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov. Posebej lahko predstavimo dolgoročni cilj - ustvarjanje močne državljanske zavesti o pravicah.

Predlagane aktivnosti: *pogovor in morda priprava "plakata pravic".*

- *Kaj pomeni biti človek?*
- *Zakaj imamo pravila in zakone?*
- *Zakaj imajo otroci poseben dokument, ki posebej zagotavlja njihove pravice?*
- *Katere pravice zagotavlja Konvencija o otrokovih pravicah? (Otroci v skupinah naštevajo tiste pravice, ki jih poznajo; ko skupine poročajo, lahko oblikujejo skupen plakat o otrokovih pravicah.)*
- *Kje smo izvedeli za te pravice?*
- *Kako in kje lahko še kaj več izvemo o naših pravicah?*
- *Kateri so naši dolgoročni interesi? (Otroci naštevajo svoje interese; jih primerjajo med seboj.)*

Otroci imamo pravico do življenja, do preživetja in razvoja. Imamo pravico do zadostne količine hrane in čiste vode.

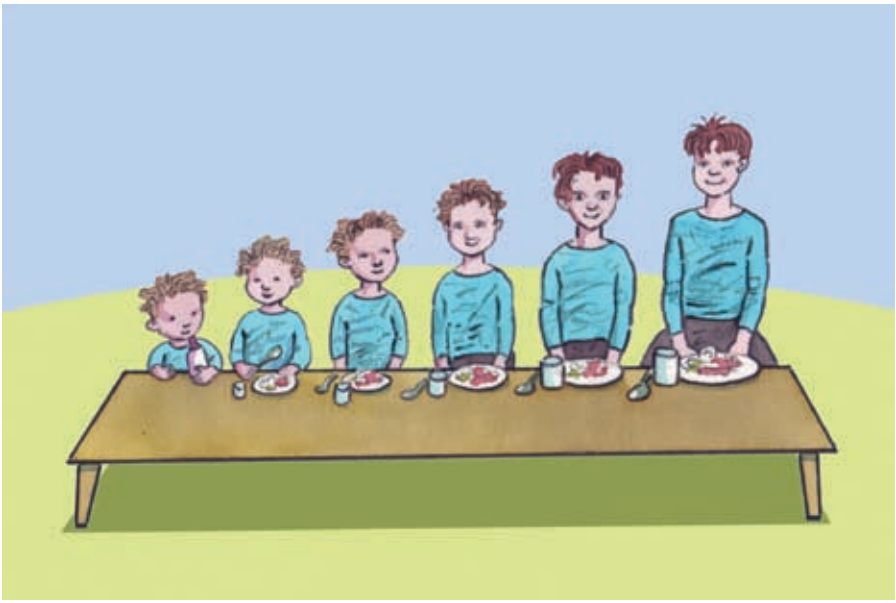

Dodatne informacije: *6. in 27. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Ta pravica je še posebej pomembna in ji Generalna skupščina Združenih narodov namenja posebno pozornost. Morda bi lahko pri zagotavljanju teh pravic izpostavili vlogo javnih uslužbencev in oblasti.

Predlagane aktivnosti: *pisanje na steno in razgovor.*

- *Kaj je potrebno za razvoj otroka (varnost, hrana, voda, izobraževanje, ...)?*
- *Kaj pomeni zadostna količina hrane in čiste pitne vode?*
- *Zakaj je ta pravica tako pomembna?*
- *Ali poznate primere otrok, ki te pravice nimajo zagotovljene (kje?)?*
- *Kdo jim mora pomagati in na kakšen način jim mi lahko pomagamo?*

Ob rojstvu imamo vsi otroci, kjerkoli smo, pravico do imena in državljanstva.

Dodatne informacije: *7. in 8. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Pri tem bi lahko razpravljali o pomenu imena kot delu posameznikove identitete. Po obravnavi lokalnih imen bi lahko prešli tudi na mednarodna imena in državljanstva.

Predlagane aktivnosti: *pogovor ob zemljevidu sveta; učitelj pokaže OVSE območje 55 držav in pove, da so povsod otroci, ki se učijo o otrokovih pravicah (vsi imajo pravico do imena in državljanstva) in predstavi nekaj primerov.*

- *Kaj pomeni tvoje ime?*
- *Ali poznate otroke, ki nimajo imena ali državljanstva, ali ste kdaj slišali za otroke, ki nimajo rojstnih listov; zakaj to ni dobro?*

Otroci imamo pravico živeti s svojimi starši, družinami ali s tistimi, ki za nas najbolje poskrbijo.

Dodatne informacije: *5., 9. in 18. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Pri tej pravici lahko izpostavimo načelo najboljše koristi otroka, ki jo podrobneje obravnava 3. člen Konvencije o otrokovih pravicah. Za zagotavljanje otrokove varnosti ter njegove najboljše koristi je včasih primerno, da je otrok odmaknjen od družine oz. svojih skrbnikov.

Predlagane aktivnosti: *delo v parih in pogovor.*

- *Katere vrste družin poznate (različne velikosti družin, različno število otrok, eno-starševske, več generacij skupaj, ...)?*
- *Kaj pomeni, da starši/skrbniki za nas najbolje poskrbijo; kako?*
- *Kdo skrbi za vas?*

Nihče nas ne sme razlikovati samo zato, ker pripadamo različnemu spolu, različnim rasam, jezikovnim skupinam, veroizpovedim, narodom ali etničnim skupinam.

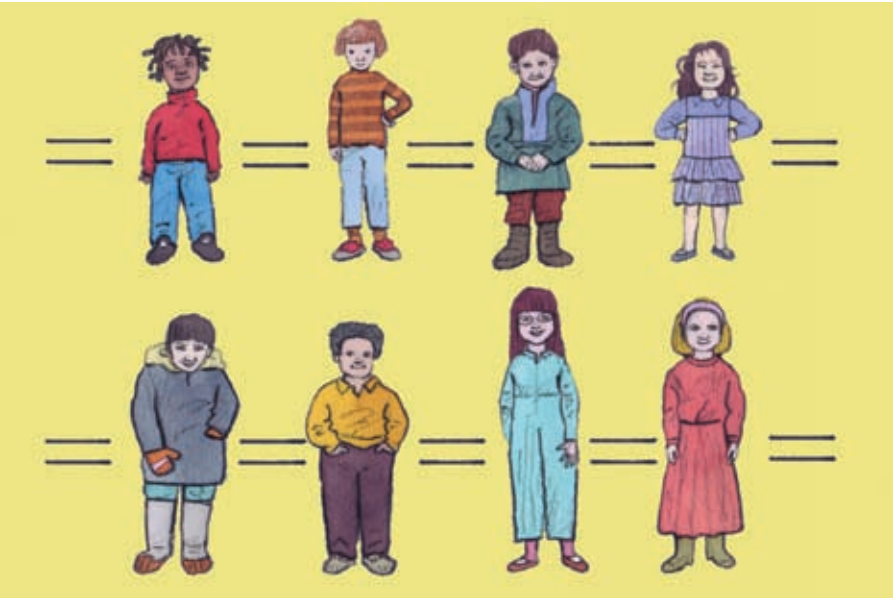

Dodatne informacije: *2. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Tako kot ostali mednarodni pravni dokumenti temelji tudi Konvencija o otrokovih pravicah na načelu nediskriminiranja. Po tej Konvenciji so vsi otroci upravičeni do uživanja vseh pravic in svoboščin.

Predlagane aktivnosti: *pogovor, vir so lahko tudi mediji.*

- *Učitelj spodbuja otroke, da na glas razmišljajo o različnosti v svetu; katere rase poznamo, katere jezike, katere veroizpovedi, katere narode in etnične skupine?*
- *Pogovor učitelj usmerja v razmišljanje o enakopravnosti in spoštovanju različnih, o tem, da je povsod nekdo tujec.*
- *V čem smo si mi različni med seboj (npr. v razredu)?*
- *V kakšnem smislu smo si drug drugemu podobni?*

Otroci imamo pravico do izobraževanja in brezplačnega osnovnošolskega šolanja.

Dodatne informacije: *28. in 29. člen Konvencije o otrokovih pravicah. Zagotavljanje te pravice temelji na načelu enakih možnosti.*

Predlagane aktivnosti: *delo v manjših skupinah, pogovor.*

- *Zakaj je izobrazba pomembna?*
- *Ali vsi otroci vaših let hodijo v šolo?*
- *Ali je kdo, ki ne hodi v šolo in zakaj (pri nas, drugje, v tujini)?*
- *Kako bi zagotovili, da bi prav vsi otroci na svetu bili deležni osnovne izobrazbe; zakaj je to pomembno?*

Prisluhnite nam, imamo pravico povedati svoje mnenje.

Dodatne informacije: *12., 13., 14., 15. in 17. člen Konvencije o otrokovih pravicah. Poleg pravice do svobode izražanja imajo otroci zagotovljene tudi vse ostale temeljne državljanske pravice oz. svoboščine kot npr. do svobode združevanja, misli, vesti in veroizpovedi ter pravico do dostopa do informacij.*

Predlagane aktivnosti: *pogovor o izbrani temi*
(pri tem se lahko uporabi film, video ali radio igre).

- *Vsak pove svoje mnenje o izbrani temi, vsi poslušajo vse.*
- *Pogovor: zakaj se je pomembno izražati in poslušati druge?*
- *Kako lahko pripraviš odraslega, da te posluša?*
- *Zakaj so državljanske pravice pomembne?*

Otroci imamo pravico do zdravstvenega varstva.

Dodatne informacije: *24. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*

Predlagane aktivnosti: *igranje vlog, pisanje na tablo in pogovor.*

- *Vsak otrok našteje bolezen, pri kateri je potrebna zdravniška oskrba (lahko igrajo vloge bolnikov in zdravnikov), učitelj beleži na tablo.*
- *Pogovor: ali se to pravico spoštuje pri zdravstvenem varstvu otrok?*
- *Če ne, kdo mora zagotavljati otrokom to pravico?*

Naši vrstniki, otroci s posebnimi potrebami, imajo pravico do posebne skrbi.

Dodatne informacije: *23. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Učencem pojasnimo, zakaj otroci s posebnimi potrebami potrebujejo posebno skrb in da so otroci včasih drugačni, ker so se takšni rodili ali pa ker se jim je kaj pripetilo.

Predlagane aktivnosti: *pogovor.*

- *Kdo so otroci s posebnimi potrebami? (Otroci naj naštejejo vrste invalidnosti, tudi tiste, ki se jih ne opazi na prvi pogled, in vrste hendikepa: telesni, psihološki, socialni.)*
- *Na kakšen način lahko ti otroci dobijo posebno skrb, ki jo potrebujejo?*
- *Kako se jim lahko pomaga pri vključevanju v vsakdanje življenje in pri sodelovanju pri običajnem šolskem pouku?*

Če smo begunci ali tujci v drugih državah, imamo pravico, da za nas poskrbijo.

Dodatne informacije: *20. in 22. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*

Predlagane aktivnosti: *pogovor na osnovi aktualnih dogodkov in poročil iz medijev.*

- *Kdo so begunci, azilanti in tujci?*
- *Ali katerega poznate? Od kod prihaja?*
- *Kaj najbolj potrebujejo, kdo naj jim pomaga in kako?*
- *Kako jim lahko pomagamo mi (če bi kdo prišel med nas ali pa je že tukaj)?*

Otroci imamo pravico do počitka, igre in dejavnosti v prostem času.

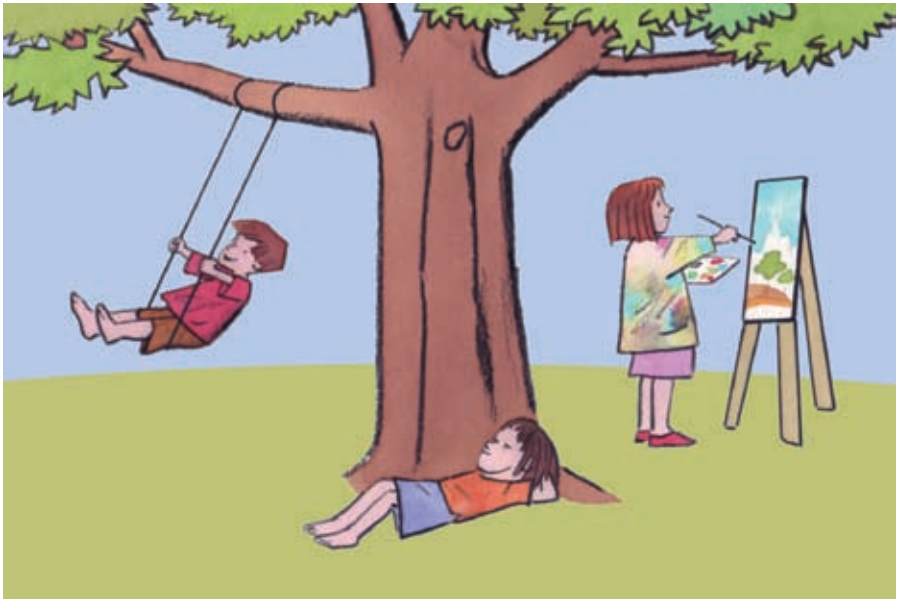

Dodatne informacije: *31. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*

Predlagane aktivnosti: *risanje in pogovor;*
lahko tudi razstava (npr. v razredu, na šoli).

- *Vsak otrok nariše, kaj najraje počne v prostem času.*
- *Vsak pokaže svojo risbo in jo komentira.*
- *Učitelj beleži na tablo najbolj priljubljene dejavnosti.*
- *Učitelj vodi pogovor o tem, kaj je prosti čas in zakaj je pomemben.*

Otroci imamo pravico do zaščite pred vsemi oblikami nasilja in zlorabe.

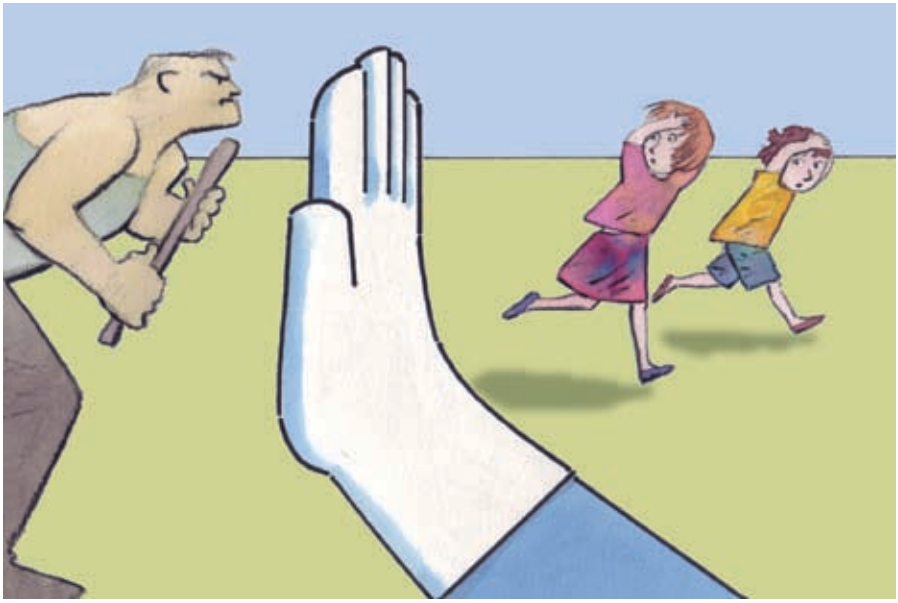

Dodatne informacije: *33., 34., 35., 36., 37., 38. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*

Predlagane aktivnosti: *pogovor in pisanje na tablo.*

- *Katere vrste nasilja poznate (fizičnega in psihičnega)?*
- *Kdo so nasilneži, kdo so žrtve?*
- *Kdo naj otroke zaščiti pred nasiljem?*

Otroci ne smemo biti poceni delovna sila, zlasti ne v škodo našega izobraževanja.

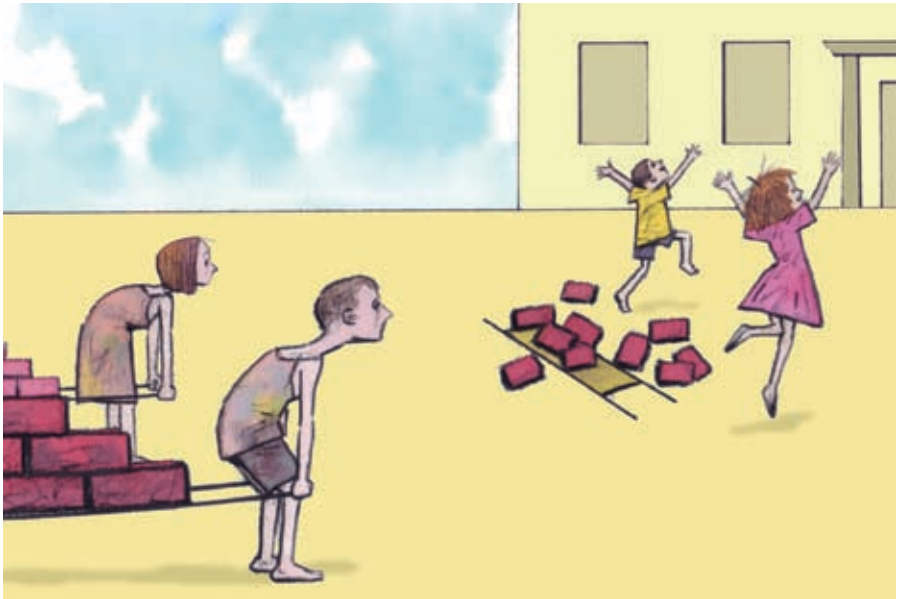

Dodatne informacije: *32. člen Konvencije o otrokovih pravicah.*
Moramo se prepričati, da učenci razumejo razliko med drobnimi opravili, ki so povezana z obveznostmi družinskega člana, in situacijami, v katerih so otroci izkoriščani.

Predlagane aktivnosti: *pogovor.*

- *Ali otroci pomagate doma, kakšne naloge imate?*
- *Ali poznate otroke, ki ne hodijo v šolo, ker so prisiljeni delati?*
- *Za kaj so prikrajšani ti otroci?*

KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH (OZN)

Sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989.
Veljati je začela 2. septembra 1990 v skladu z 49. členom.

Preambula
Države pogodbenice te Konvencije

so v prepričanju, da pomeni po načelih, izraženih v Ustanovni listini Združenih narodov, priznanje prirojenega dostojanstva in enakih neodtujljivih pravicah vseh članov človeške družbe temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu,

upoštevajoč, da so ljudstva Združenih narodov v Ustanovni listini Združenih narodov ponovno potrdila svojo vero v temeljne človekove pravice in dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti in se odločila, da bodo podpirala družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev v večji svobodi,

zavedajoč se, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji človekovih pravic in v Mednarodnih paktih o človekovih pravicah razglasili, da so pravice in dolžnosti, določene s temi akti, enake za vse, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj,

priklicujoč si v spomin, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji človekovih pravic razglasili, da je otroštvo upravičeno do posebne skrbi in pomoči,

v prepričanju, da mora biti družini kot temeljni družbeni skupini in naravnemu okolju za razvoj in blaginjo vseh njenih članov in še posebej otrok namenjeno potrebno varstvo in pomoč, da lahko v celoti prevzame svoje odgovornosti v družbi,

zavedajoč se, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, v ozračju sreče, ljubezni in razumevanja,
meneč, da mora biti otrok povsem pripravljen na samostojno življenje v družbi in vzgojen v duhu idealov, razglašenih v Ustanovni listini Združenih narodov, in še posebej v duhu miru, dostojanstva, strpnosti, svobode, enakosti in solidarnosti,

upoštevajoč, da je potreba po posebni skrbi za otroka navedena v Ženevski deklaraciji o otrokovih pravicah iz leta 1924 in v Deklaraciji o otrokovih pravicah, ki jo je Generalna skupščina sprejela 20. novembra 1959, ter priznana v Splošni deklaraciji človekovih pravic, v Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah (še posebej v 23. in 24. členu), v Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (še posebej v 10. členu) ter v statutih in ustreznih aktih specializiranih agencij in mednarodnih organizacij, ki skrbijo za blaginjo otrok,

upoštevajoč določbe Deklaracije o otrokovih pravicah, ki jo je sprejela Generalna skupščina 20. novembra 1959, da "otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, vštevši ustrezno pravno varstvo, tako pred rojstvom kot tudi po njem",

sklicujoč se na določbe Deklaracije o družbenih in pravnih načelih varstva in blaginje otrok s posebnim poudarkom na nacionalnem in mednarodnem rejništvu in posvojitvi, na standardna minimalna pravila Združenih narodov o kazenskem pravosodju za mladoletnike ("Pekinška pravila") in Deklaracijo o varstvu žensk in otrok v izrednih razmerah in oboroženih spopadih,

zavedajoč se, da so v vseh državah sveta otroci, ki živijo v izjemno težkih razmerah, in da ti otroci potrebujejo posebno pozornost,

upoštevajoč pomen tradicije in kulturnih vrednot posameznih narodov za varstvo in skladen razvoj otroka,

zavedajoč se pomembnosti mednarodnega sodelovanja za izboljšanje življenjskih pogojev otrok v vseh državah, še posebej v državah v razvoju,
sklenile naslednje:

I. DEL

1. člen
Za namene te Konvencije pomeni otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.

2. člen
1. Države pogodbenice spoštujejo in vsakemu otroku, ki sodi pod njihovo pravno pristojnost, jamčijo s to Konvencijo priznane pravice brez

kakršnegakoli razlikovanja, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika.

2. Države pogodbenice bodo s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov zagotovile varstvo otroka pred vsemi oblikami razlikovanja ali kaznovanja zaradi položaja, delovanja, izraženih mnenj ali prepričanj njegovih staršev, zakonitih skrbnikov ali družinskih članov.

3. člen

1. Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo.

2. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo otroku zagotovile takšno varstvo in skrb, kakršno je potrebno za njegovo blaginjo, upoštevaje pravice in dolžnosti staršev, zakonitih skrbnikov ali drugih posameznikov, ki so zakonsko odgovorni za otroka, in da bodo v ta namen sprejele vse ustrezne zakonodajne in upravne ukrepe.

3. Države pogodbenice zagotovijo, da se bodo ustanove, službe in zavodi, odgovorni za skrb ali varstvo otrok, prilagodili normam, ki so jih predpisale pristojne oblasti, še posebej na področju varnosti, zdravja ter števila in usposobljenosti osebja, pa tudi zajamčile ustrezen nadzor.

4. člen

Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničitev s to Konvencijo priznanih pravic. Glede ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic naj države pogodbenice take ukrepe sprejemajo v okviru vseh razpoložljivih sredstev in, kjer je potrebno, v okvirih mednarodnega sodelovanja.

5. člen

Države pogodbenice spoštujejo odgovornosti, pravice in dolžnosti staršev oziroma članov širše družine ali skupnosti, kot predvidevajo krajevni običaji, zakonitih skrbnikov ali drugih oseb, ki so zakonsko odgovorne za otroka, da na način, prilagojen otrokovim razvojnim zmožnostim, zagotovijo ustrezno usmerjanje in svetovanje otroku pri uveljavljanju njegovih s to Konvencijo priznanih pravic.

6. člen

1. Države pogodbenice priznavajo, da ima vsak otrok neodtujljivo pravico do življenja.

2. Države pogodbenice bodo v največji možni meri zagotovile otrokovo preživetje in razvoj.

7. člen

1. Otrok mora biti takoj po rojstvu vpisan v rojstno matično knjigo in ima od rojstva pravico do imena, pravico pridobiti državljanstvo in po možnosti pravico, da pozna svoje starše in da le-ti skrbijo zanj.

2. Države pogodbenice bodo zagotovile uresničevanje teh pravic v skladu s svojo notranjo zakonodajo in obveznostmi, ki jim jih nalagajo ustrezni mednarodni akti s tega področja, še posebej tam, kjer bi bil otrok sicer brez državljanstva.

8. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo spoštovale otrokovo pravico do ohranjanja lastne identitete, vštevši državljanstvo, ime in družinska razmerja, v skladu z zakoni, brez nezakonitega vmešavanja.

2. Če je otrok nezakonito prikrajšan za nekatere ali za vse elemente svoje identitete, bodo države pogodbenice zagotovile ustrezno pomoč in varstvo, da bo svojo identiteto čim prej znova vzpostavil.

9. člen

1. Države pogodbenice jamčijo, da otrok ne bo proti volji staršev ločen od njih, razen če v skladu z veljavnim zakonom in postopki pristojne oblasti v sodnem postopku odločijo, da je takšna ločitev nujna za otrokovo korist. Takšna odločitev je lahko v določenem primeru, kot je zloraba ali zanemarjanje otroka s strani staršev ali ko starša živita ločeno in je potrebno odločiti o otrokovem prebivališču, neizogibna.

2. V kateremkoli postopku v skladu s 1. točko tega člena imajo vse prizadete stranke možnost sodelovati v postopku in izraziti svoja mnenja.

3. Države pogodbenice spoštujejo pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi.

4. Če je taka ločitev posledica kakršnegakoli postopka, ki ga sproži država pogodbenica, kot je pripor, zapor, izgon, pregon ali smrt (vštevši smrt iz kakršnegakoli vzroka medtem, ko je oseba pod nadzorom države) enega ali obeh staršev ali otroka, mora ta država pogodbenica na zahtevo nuditi staršem, otroku ali, če je potrebno, drugemu članu družine ustrezne podatke o tem, kje se nahaja(jo) odsotni družinski član(i), razen če posredovanje teh podatkov škoduje otrokovim koristim. Države pogodbenice nadalje jamčijo, da predložitev take zahteve sama po sebi za prizadeto osebo (osebe) ne bo imela škodljivih posledic.

10. člen

1. V skladu z obveznostmi, ki jim jih narekuje 1. točka 9. člena, morajo države pogodbenice zahteve otroka ali njegovih staršev za vstop v državo pogodbenico ali za odhod iz nje z namenom ponovne združitve družine obravnavati na pozitiven, human in ekspeditiven način. Države pogodbenice nadalje jamčijo, da predložitev take zahteve za prosilce in za člane njihove družine ne bo imela škodljivih posledic.

2. Otrok, katerega starša prebivata v različnih državah, ima, razen v izjemnih okoliščinah, pravico vzdrževati osebne stike in neposredno zvezo z obema roditeljema. V ta namen in v skladu z obveznostmi, ki jim jih narekuje 2. točka 9. člena, države pogodbenice spoštujejo pravico otroka in njegovih staršev, da zapustijo katerokoli državo, vštevši svojo lastno, in da vstopijo v svojo državo. Za pravice do odhoda iz katerekoli države veljajo samo tiste omejitve, ki jih predpisuje zakon in ki so nujne za zavarovanje državne varnosti, javnega reda, javnega zdravja ali morale ali pravic in svoboščin drugih in ki so v skladu z drugimi pravicami, ki jih priznava ta Konvencija.

11. člen

1. Države pogodbenice bodo sprejele ukrepe za boj proti nezakonitemu premeščanju in nevračanju otrok iz tujine.

2. V ta namen države pogodbenice podpirajo sklepanje dvostranskih in večstranskih sporazumov ali pristop k že obstoječim sporazumom.

12. člen

1. Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.

2. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.

13. člen

1. Otrok ima pravico do svobode izražanja; ta pravica zajema svobodno iskanje, sprejemanje in širjenje vsakovrstnih informacij in idej, ne glede na meje, v ustni, pisni, tiskani ali umetniški obliki ali na katerikoli drug način po otrokovi izbiri.

2. Glede uveljavljanja te pravice so možne nekatere omejitve, vendar le take, ki jih predpisuje zakon in ki so potrebne
a) zaradi spoštovanja pravic in ugleda drugih; ali
b) zaradi zavarovanja državne varnosti ali javnega reda ali javnega zdravja ali morale.

14. člen

1. Države pogodbenice spoštujejo otrokovo pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi.

2. Države pogodbenice spoštujejo pravice in dolžnosti staršev oziroma zakonitih skrbnikov, da otroka pri uveljavljanju te pravice usmerjajo na način, prilagojen njegovim razvojnim zmožnostim.

3. Glede svobodnega izražanja veroizpovedi ali prepričanja so dopustne le tiste omejitve, ki jih določa zakon in ki so nujne za zavarovanje državne varnosti, javnega reda, zdravja ali morale ali pa temeljnih pravic in svoboščin drugih.

15. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovi pravici do svobodnega združevanja in do svobode mirnega zbiranja.

2. Pri uveljavljanju teh pravic ni omejitev, razen tistih, ki jih določa zakon in ki so v demokratični družbi nujne za zavarovanje državne ali javne varnosti, javnega reda, javnega zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih.

16. člen

1. Noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom za njegovo čast in ugled.

2. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom.

17. člen

Države pogodbenice priznavajo pomembno vlogo množičnih občil in otroku zagotavljajo dostop do informacij in gradiv iz najrazličnejših domačih in mednarodnih virov, zlasti tistih, katerih cilj je krepitev otrokove družbene, duhovne in nravstvene blaginje ter telesnega in duševnega zdravja. V ta namen države pogodbenice:

a) spodbujajo javna občila k širjenju za otroka družbeno in kulturno koristnih informacij in gradiv v skladu z duhom 29. člena;

b) spodbujajo mednarodno sodelovanje pri ustvarjanju, izmenjavi in širjenju takšnih informacij in gradiv iz najrazličnejših domačih in mednarodnih kulturnih virov;

c) spodbujajo ustvarjanje in razširjanje otroških knjig;

d) spodbujajo javna občila, da posvečajo posebno pozornost jezikovnim potrebam otroka, ki je pripadnik manjšinske skupine ali staroselec (indigenous);

e) spodbujajo razvoj ustreznih smernic za zavarovanje otroka pred informacijami in gradivi, ki škodujejo njegovi blaginji, upoštevaje določbe 13. in 18. člena.

18. člen

1. Države pogodbenice bodo z vsemi svojimi močmi zagotovile priznanje načela, da sta oba starša enako odgovorna za otrokovo vzgojo in razvoj. Starši ali, odvisno od primera, zakoniti skrbniki imajo glavno odgovornost za otrokovo vzgojo in razvoj. Otrokove koristi so njihova poglavitna skrb.

2. Da bi zajamčile in podpirale s to Konvencijo določene pravice, države pogodbenice staršem ali zakonitim skrbnikom nudijo ustrezno pomoč pri izvrševanju njihovih odgovornosti pri otrokovi vzgoji in zagotavljajo razvoj ustanov, zavodov in služb za varstvo otrok.

3. Države pogodbenice otrokom zaposlenih staršev z vsemi ustreznimi ukrepi jamčijo pravico do uživanja storitev služb in ustanov za varstvo otrok.

19. člen

1. Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, vštevši spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj.

2. Takšni zaščitni ukrepi naj, če je to primerno, vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča.

20. člen

1. Otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, ima pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država.

2. Države pogodbenice morajo v skladu s svojo notranjo zakonodajo takemu otroku zagotoviti nadomestno skrb.

3. Takšna skrb lahko med drugim zajema rejništvo, kafalo po islamskem pravu, posvojitev ali, če je potrebno, nastanitev v primernih ustanovah, namenjenih skrbi za otroka. Pri preučevanju rešitev naj bo posebna pozornost posvečena zaželeni nepretrganosti otrokove vzgoje in njegovemu etničnemu, verskemu, kulturnemu in jezikovnemu poreklu.

21. člen

Države pogodbenice, ki priznavajo in/ali dovoljujejo sistem posvojitve, jamčijo, da bodo otrokove koristi poglavitno vodilo, in bodo zato:

a) zagotovile, da lahko otrokovo posvojitev odobri samo pristojni organ, ki v skladu z veljavnim zakonom in postopki ter na podlagi vseh pomembnih in zanesljivih informacij ugotovi, da je posvojitev dopustna glede na otrokov položaj v zvezi s starši, sorodniki in zakonitimi skrbniki in da so, če se je tako

zahtevalo, prizadete osebe na podlagi svetovanja, če je bilo le-to potrebno, dale svoje odgovorno soglasje k posvojitvi;
b) priznale, da je mednarodna posvojitev lahko alternativen način skrbi za otroka, če zanj ni moč najti rejniške ali adoptivne družine ali na ustrezen način poskrbeti zanj v njegovi matični državi;
c) jamčile, da bo otrok pri mednarodni posvojitvi deležen enakega varstva in norm, kakršne veljajo pri nacionalni posvojitvi;
d) z vsemi ustreznimi ukrepi zagotovile, da pri mednarodni posvojitvi otroka nastanitev ne bo imela za posledico neupravičenega bogatenja tistih, ki so vanjo vključeni;
e) podpirale, kjer je to primerno, cilje tega člena s sklepanjem dvostranskih in večstranskih sporazumov in dogovorov ter si v tem okviru prizadevale zajamčiti, da otrokovo nastanitev v drugi državi izvedejo pristojni organi ali telesa.

22. člen

1. Države pogodbenice bodo otroku, ki bodisi sam bodisi v spremstvu staršev ali katerekoli druge osebe prosi za status begunca ali v skladu z veljavno mednarodno ali notranjo zakonodajo in postopki velja za begunca, z ustreznimi ukrepi zagotovile ustrezno varstvo in humanitarno pomoč pri uživanju veljavnih pravic, določenih s to Konvencijo in z drugimi mednarodnimi humanitarnimi akti ter akti o človekovih pravicah, katerih stranke so omenjene države.

2. V ta namen bodo države pogodbenice, če se jim zdi primerno, sodelovale pri vseh naporih Združenih narodov in drugih pristojnih medvladnih ali nevladnih organizacij, ki z Združenimi narodi sodelujejo pri varstvu in pomoči takemu otroku in pri iskanju staršev ali drugih družinskih članov kateregakoli otroka begunca, da bi zbrali informacije, potrebne za ponovno združitev z njegovo družino. Če staršev ali drugih družinskih članov ni moč najti, mora biti otrok deležen enakega varstva kot vsak drug otrok, ki je iz kakršnegakoli vzroka za stalno ali začasno prikrajšan za svoje družinsko okolje, tako kot določa ta Konvencija.

23. člen

1. Države pogodbenice priznavajo, da mora duševno ali telesno prizadet otrok uživati polno in dostojno življenje v razmerah, ki jamčijo dostojanstvo, spodbujajo samozavest in olajšujejo njegovo dejavno udeležbo v družbi.

2. Države pogodbenice prizadetemu otroku priznavajo pravico do posebne skrbi in v skladu z razpoložljivimi sredstvi spodbujajo in zagotavljajo, da so otrok, ki je do tega upravičen, in tisti, ki so odgovorni za skrb zanj, deležni pomoči, za katero so zaprosili in ki ustreza otrokovemu stanju ter zmožnostim staršev ali drugih, ki skrbijo zanj.

3. Upoštevaje posebne potrebe prizadetega otroka in finančne zmožnosti staršev ali drugih, ki skrbijo zanj, naj bo pomoč v skladu z 2. točko tega člena, kadarkoli je to mogoče, brezplačna in naj prizadetemu otroku zagotavlja, da ima učinkovit dostop in da je deležen izobraževanja, usposabljanja, storitev zdravstvenega varstva, rehabilitacije, priprave na zaposlitev in možnosti za razvedrilo na način, ki pospešuje kar največjo možno vključitev v družbo in otrokov osebnostni, vštevši kulturni in duhovni, razvoj.

4. Države pogodbenice bodo v duhu mednarodnega sodelovanja podpirale izmenjavo ustreznih informacij s področja preventivnega zdravstvenega varstva in medicinskega, psihološkega in funkcionalnega zdravljenja prizadetih otrok, vštevši širjenje in dostop do informacij o rehabilitacijskih metodah, izobraževanju in poklicnih storitvah, z namenom pomagati državam pogodbenicam izboljšati njihove sposobnosti in veščine in obogatiti njihove izkušnje s teh področij. V tem pogledu bo posebna pozornost posvečena potrebam držav v razvoju.

24. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do najvišje dosegljive ravni zdravja in do storitev ustanov za zdravljenje bolezni in zdravstveno rehabilitacijo. Države pogodbenice si bodo prizadevale zagotoviti, da ne bo noben otrok prikrajšan za pravico do takega zdravstvenega varstva.

2. Države pogodbenice si bodo prizadevale za popolno uresničitev te pravice in bodo še posebej sprejele ustrezne ukrepe:
a) za zmanjšanje smrtnosti novorojenčkov in otrok;
b) za zagotovitev potrebne zdravniške pomoči in zdravstvenega varstva vsem otrokom, s poudarkom na razvoju osnovnega zdravstvenega varstva;
c) za boj proti boleznim in podhranjenosti, tudi v okviru osnovnega zdravstvenega varstva, med drugim z uporabo razpoložljive tehnologije in zagotovitvijo dovolj hranljivih živil in čiste pitne vode, upoštevaje nevarnosti in tveganja onesnaženega okolja;
d) za zagotavljanje ustreznega zdravstvenega varstva matere pred porodom in po njem;

e) za zagotavljanje, da so vsi družbeni sloji, še posebej starši in otroci, obveščeni, da imajo dostop do izobraževanja in podporo pri uporabi osnovnega znanja o otrokovem zdravju in prehrani, o prednostih dojenja, higieni in asanaciji okolja ter preprečevanju nesreč;
f) za razvoj preventivnega zdravstvenega varstva, svetovanja za starše ter izobraževanja in storitev v zvezi z načrtovanjem družine.

3. Države pogodbenice bodo z vsemi učinkovitimi in ustreznimi ukrepi odpravljale tradicionalne navade, ki škodujejo zdravju otrok.

4. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo podpirale in pospeševale mednarodno sodelovanje, da bi polagoma dosegle popolno uresničitev s tem členom priznane pravice. V tem pogledu bo posebna pozornost posvečena potrebam držav v razvoju.

25. člen
Države pogodbenice otroku, ki so ga zaradi skrbi, varstva ali oskrbe njegovega telesnega ali duševnega zdravja vzeli v oskrbo pristojni organi, priznavajo pravico do občasne preverbe postopka, ki mu je bil zagotovljen, in vseh drugih okoliščin v zvezi z njegovo oskrbo.

26. člen
1. Države pogodbenice priznavajo vsakemu otroku pravico do socialnega varstva, vštevši socialno zavarovanje, in bodo v skladu s svojo notranjo zakonodajo sprejele potrebne ukrepe za dosego popolne uresničitve te pravice.

2. Ugodnosti naj se, kjer je primerno, odobrijo, upoštevaje sredstva in zmožnosti otroka in oseb, ki so odgovorne za njegovo preživljanje, kakor tudi katerekoli druge okoliščine v zvezi z zahtevo po ugodnostih, ki jo je predložil otrok ali kdo drug v njegovem imenu.

27. člen
1. Države pogodbenice vsakemu otroku priznavajo pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu in družbenemu razvoju.

2. (Eden ali oba) starša ali drugi, ki so odgovorni za otroka, imajo glavno odgovornost za to, da v skladu s svojimi sposobnostmi in gmotnimi zmožnostmi zagotovijo življenjske razmere, potrebne za otrokov razvoj.

3. Države pogodbenice bodo v skladu z nacionalnimi pogoji in svojimi zmožnostmi sprejele ustrezne ukrepe, s katerimi bodo staršem ali drugim, ki so odgovorni za otroka, pomagale uveljaviti to pravico, in bodo, če je potrebno, zagotovile gmotno pomoč in programe pomoči, še posebej glede prehrane, obleke in stanovanja.

4. Države pogodbenice bodo sprejele vse ustrezne ukrepe, s katerimi bodo od staršev ali oseb, ki so finančno odgovorne za otroka, zagotovile preživnino za otroka tako v državi pogodbenici kakor tudi v tujini. Če oseba, ki je finančno odgovorna za otroka, prebiva v drugi državi kot otrok, države pogodbenice posebej podpirajo pristop k mednarodnim sporazumom ali sklepanje takih sporazumov ter drugih ustreznih dogovorov.

28. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do izobraževanja in z namenom, da bi bila ta pravica polagoma dosežena na podlagi enakih možnosti, še posebej:

a) zagotavljajo obvezno in vsem brezplačno dostopno osnovno šolanje;

b) spodbujajo razvoj različnih oblik srednjega šolanja, vštevši splošno in poklicno šolanje, skrbijo, da je dosegljivo in dostopno vsakemu otroku, ter sprejemajo ustrezne ukrepe, kot je uvedba brezplačnega šolanja in po potrebi denarna pomoč;

c) z vsemi razpoložljivimi sredstvi zagotavljajo, da je visoko šolanje na podlagi osebne sposobnosti vsem enako dostopno;

d) skrbijo, da so obvestila in nasveti o šolanju in poklicu dosegljivi in dostopni vsem otrokom;

e) sprejemajo ukrepe za spodbujanje rednega obiskovanja pouka in zmanjševanja osipa v šolah.

2. Države pogodbenice bodo z ustreznimi ukrepi zagotovile, da se bo v šolah disciplina uveljavljala na način, ki je v skladu z otrokovim človeškim dostojanstvom in s to Konvencijo.

3. Države pogodbenice bodo pospeševale in spodbujale mednarodno sodelovanje v zadevah v zvezi z izobraževanjem, še posebej z namenom, da bi pripomogle k izkoreninjanju neznanja in nepismenosti po vsem svetu in olajšale dostop do znanstvenih in tehničnih spoznanj in sodobnih učnih metod. V tem pogledu se posebna pozornost posveča potrebam držav v razvoju.

29. člen

1. Države pogodbenice so si edine, da mora biti izobraževanje otrok usmerjeno:

a) k popolnemu razvoju otrokove osebnosti, nadarjenosti ter umskih in telesnih sposobnosti;

b) h krepitvi spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter načel, določenih z Ustanovno listino Združenih narodov;

c) h krepitvi spoštovanja do otrokovih staršev, njegove kulturne identitete, jezika in vrednot, nacionalnih vrednot države, v kateri otrok prebiva, države, iz katere morda izhaja, in do civilizacij, različnih od njegove;

d) k pripravi otroka na odgovorno življenje v svobodni družbi, v duhu razumevanja, miru, strpnosti, enakosti med spoloma in prijateljstva med vsemi narodi, etničnimi, narodnimi in verskimi skupinami in osebami staroselskega porekla;

e) h krepitvi spoštovanja do naravnega okolja.

2. Nobene določbe tega ali 28. člena ni dovoljeno razlagati tako, kot da bi posameznikom ali organom kratila pravico ustanavljanja in upravljanja izobraževalnih ustanov; pogoj je le, da so spoštovana načela iz 1. točke tega člena in da je izobrazba, ki jo dajejo take ustanove, v skladu z minimalnimi normami, ki jih lahko predpiše država.

30. člen

V tistih državah, v katerih živijo etnične, verske ali jezikovne manjšine ali osebe staroselskega porekla, otroku, ki pripada taki manjšini ali ki je staroselec, ne sme biti vzeta pravica, da skupaj z drugimi člani svoje skupine uživa svojo lastno kulturo, izpoveduje in izraža svojo lastno vero in da uporablja svoj lastni jezik.

31. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do počitka in prostega časa, do igre in razvedrila, primernega otrokovi starosti, in do prostega udeleževanja kulturnega življenja in umetnosti.

2. Države pogodbenice spoštujejo in podpirajo otrokovo pravico polno se udeleževati kulturnega in umetniškega življenja in spodbujajo zagotavljanje ustreznih in enakih možnosti kulturnega, umetniškega, razvedrilnega in prostočasnega udejstvovanja.

32. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do zaščite pred ekonomskim izkoriščanjem in pred opravljanjem kateregakoli dela, ki je lahko nevarno ali ki moti otrokovo šolanje ali škodi njegovemu zdravju ali telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu ali družbenemu razvoju.

2. Države pogodbenice bodo z zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi zagotovile uresničevanje tega člena. V ta namen in v skladu z ustreznimi določbami drugih mednarodnih aktov bodo države pogodbenice še posebej:

a) določile najnižjo starostno mejo, pri kateri je dovoljeno zaposlovanje;

b) določile ustrezne predpise o številu delovnih ur in o pogojih zaposlovanja;

c) določile ustrezne kazni in druge sankcije, s katerimi bodo zagotovile učinkovito uveljavljanje tega člena.

33. člen

Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi ukrepi, vštevši zakonodajne, upravne, družbene in vzgojne ukrepe, zaščitile otroke pred nezakonito uporabo mamil in psihotropnih snovi, kot so določene v ustreznih mednarodnih pogodbah, in preprečile uporabo otrok pri nezakoniti proizvodnji in trgovini s takšnimi snovmi.

34. člen

Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo otroka zavarovale pred vsemi oblikami spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab. V ta namen bodo države pogodbenice še posebej sprejele vse ustrezne državne, bilateralne in multilateralne ukrepe, s katerimi bodo preprečile:

a) napeljevanje ali siljenje otroka h kakršnikoli nezakoniti spolni dejavnosti;

b) izkoriščanje otrok v prostituciji ali drugih nezakonitih spolnih dejavnostih;

c) izkoriščanje otrok v pornografskih predstavah in gradivih.

35. člen

Države pogodbenice bodo z ustreznimi državnimi, bilateralnimi in multilateralnimi ukrepi preprečile ugrabitve, prodajo ali trgovanje z otroki v kakršnekoli namene ali v kakršnikoli obliki.

36. člen

Države pogodbenice bodo otroka varovale pred vsemi oblikami izkoriščanja, ki mu v kakršnemkoli pogledu škoduje.

37. člen

Države pogodbenice bodo zagotovile, da :

a) noben otrok ne bo izpostavljen mučenju ali drugemu okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Tako smrtna kazen kot dosmrtni zapor brez možnosti pomilostitve naj se ne izrekata za kazniva dejanja, ki so jih storile osebe, ki še niso dopolnile osemnajst let;

b) nobenemu otroku ne bo nezakonito ali samovoljno odvzeta prostost. Otrok sme biti prijet, priprt ali zaprt v skladu z zakoni in le v skrajnem primeru ter za najkrajši potrebni čas;

c) se bo z vsakim otrokom, ki mu je bila odvzeta prostost, ravnalo človeško in s spoštovanjem dostojanstva, ki je neločljivo od človekove osebnosti, ter na način, ki upošteva potrebe oseb njegove starosti. Še posebej mora biti vsak otrok, ki mu je bila odvzeta prostost, ločen od odraslih, razen, če smatra, da je to v nasprotju z njegovimi interesi, in imeti, razen v izjemnih okoliščinah, pravico preko dopisovanja ali obiskov vzdrževati stike s svojo družino;

d) bo imel vsak otrok, ki mu je bila odvzeta prostost, takojšen dostop do pravne in druge ustrezne pomoči ter pravico pred sodiščem ali drugim pristojnim, neodvisnim in nepristranskim organom izpodbijati zakonitost odvzema njegove prostosti ter pravico do takojšnje odločitve o kateremkoli takšnem ukrepu.

38. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo spoštovale in zagotavljale spoštovanje na otroka se nanašajočih načel mednarodnega humanitarnega prava, ki je zanje veljavno v oboroženih spopadih.

2. Države pogodbenice bodo z vsemi možnimi ukrepi zagotovile, da osebe, ki še niso dopolnile petnajst let, ne bodo neposredno sodelovale v sovražnostih.

3. Države pogodbenice ne bodo v svoje oborožene sile rekrutirale nobene osebe, ki še ni dopolnila petnajst let. Pri rekrutiranju tistih, ki so že dopolnili petnajst let, vendar še niso stari osemnajst let, si bodo države pogodbenice prizadevale dati prednost tistim, ki so starejši.

4. V skladu s svojimi iz mednarodnega humanitarnega prava izhajajočimi obveznostmi, da med oboroženimi spopadi varujejo civilno prebivalstvo, bodo države pogodbenice z vsemi možnimi ukrepi zagotovile varstvo in skrb za otroke, ki jih je prizadel oboroženi spopad.

39. člen
Države pogodbenice bodo s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov pospešile telesno in duševno okrevanje otroka, ki je bil žrtev kakršnekoli oblike zanemarjanja, izkoriščanja ali zlorabe, mučenja ali kakršnekoli druge oblike okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ali oboroženih spopadov, in njegovo ponovno vključitev v družbo. Takšno okrevanje in ponovno vključevanje v družbo mora potekati v okolju, ki krepi otrokovo zdravje, samospoštovanje in dostojanstvo.

40. člen
1. Države pogodbenice priznavajo pravico vsakega otroka, ki je osumljen, obtožen ali spoznan za krivega kršenja kazenskega zakona, da z njim ravnajo na način, ki je v skladu z razvijanjem otrokovega občutka za dostojanstvo in vrednost, ki krepi otrokovo spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin drugih in ki upošteva njegovo starost ter zaželeno spodbujanje njegove ponovne vključitve v družbo in prevzemanje dejavne vloge v njej.

2. V ta namen in upoštevaje ustrezne določbe mednarodnih aktov, bodo države pogodbenice še posebej zagotovile da:
a) noben otrok ne bo osumljen, obtožen ali spoznan za krivega kršenja kazenskega zakona zaradi dejanj ali opustitve, ki v času storitve po notranji ali mednarodni zakonodaji niso pomenile kaznivega dejanja;
b) je vsakemu otroku, ki je osumljen ali obtožen kršenja kazenskega zakona, zajamčeno vsaj naslednje:
(I) da velja za nedolžnega, dokler ni njegova krivda dokazana v skladu z zakonom;
(II) da je takoj in neposredno in, če je potrebno, prek staršev ali zakonitih skrbnikov seznanjen z obtožbami proti njemu ter da ima pri pripravi in predstavitvi svoje obrambe pravno in drugo ustrezno pomoč;
(III) da o njegovem primeru nemudoma odloča pristojni neodvisni in nepristranski organ ali sodno telo v poštenem postopku v skladu z zakonom, ob prisotnosti pravne ali druge ustrezne pomoči in staršev ali zakonitih skrbnikov, razen če se smatra, da to ni v otrokovem interesu, posebej upoštevaje njegovo starost ali položaj;
(IV) da ni prisiljen pričati ali priznati krivde; da zasliši ali zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže udeležbo in zaslišanje prič v svojo korist ob enakih pogojih;
(V) da če se presodi, da je prekršil kazensko pravo, to odločitev in katerekoli iz nje izhajajoče ukrepe preizkusi višji pristojni, neodvisni in nepristranski organ ali sodno telo v skladu z zakonom;

(VI) da ima otrok brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem;
(VII) da je v vseh fazah postopka zajamčeno popolno spoštovanje njegove zasebnosti.

3. Države pogodbenice si morajo prizadevati pospeševati sprejemanje zakonov in postopkov ter ustanavljanje organov in ustanov, posebej namenjenih otrokom, ki so osumljeni, obtoženi ali spoznani za krive kršenja kazenskega prava, še posebej pa pospeševati:
a) določanje najnižje starosti, do katere se domneva, da otroci niso sposobni kršiti kazenskega prava;
b) kadarkoli je primerno ali zaželeno, ukrepe za obravnavanje takih otrok brez zatekanja k sodnim postopkom, ob pogoju, da je zajamčeno popolno spoštovanje človekovih pravic in zakonske zaščite.

4. Na voljo naj bodo različne možnosti, kot so skrb, svetovanje, nadzor, pravno svetovanje, pogojen odpust kazni, rejništvo, izobraževanje in programi poklicnega usposabljanja ter druge alternative institucionalnih skrbi, ki zagotavljajo, da se otroke obravnava na način, primeren njihovi blaginji in v skladu tako z njihovimi razmerami kakor tudi s prestopkom.

41. člen
Nič iz te Konvencije ne bo vplivalo na katerokoli določbo, ki je ugodnejša za uresničitev otrokovih pravic in ki je lahko vsebovana v:
a) zakonodaji države pogodbenice; ali
b) mednarodnem pravu, veljavnem za to državo.

II. DEL

42. člen
Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo z načeli in določbami te Konvencije z ustreznimi in učinkovitimi sredstvi najširše seznanile tako odrasle kot otroke.

43. člen
1. Z namenom preverjanja napredka, ki so ga države pogodbenice dosegle pri uresničevanju s to Konvencijo prevzetih obveznosti, se ustanavlja Odbor za otrokove pravice, ki bo izvrševal spodaj navedene naloge.

2. Odbor sestavlja deset strokovnjakov visokega moralnega ugleda in priznanih sposobnosti na področju, na katero se nanaša ta Konvencija. Člane Odbora izberejo države pogodbenice izmed svojih državljanov, pri čemer se upošteva pravična zemljepisna porazdelitev, kakor tudi glavni pravni sistemi; svojo funkcijo opravljajo v osebnem svojstvu.

3. Člani Odbora se volijo s tajnim glasovanjem s seznama oseb, ki jih predlagajo države pogodbenice. Vsaka država pogodbenica sme predlagati enega izmed svojih državljanov.

4. Prve volitve v Odbor morajo biti najkasneje šest mesecev po dnevu, ko začne veljati ta Konvencija, in nato vsako drugo leto. Najmanj štiri mesece pred dnevom vsakih volitev generalni sekretar Združenih narodov države pogodbenice pisno pozove, naj mu v dveh mesecih sporočijo imena svojih kandidatov. Generalni sekretar nato sestavi abecedni seznam vseh tako predlaganih, pri čemer navede, katere države pogodbenice so jih predlagale, in ga predloži državam pogodbenicam te Konvencije.

5. Volitve potekajo na sestanku držav pogodbenic, ki ga generalni sekretar skliče v sedežu Združenih narodov. Na teh sestankih, na katerih tvorita kvorum dve tretjini držav pogodbenic, so za člane Odbora izvoljeni tisti kandidati, ki dobijo največ glasov in absolutno večino predstavnikov navzočih držav pogodbenic, ki glasujejo.

6. Člane Odbora volijo za štiri leta. Če so vnovič predlagani, so lahko znova izvoljeni. Petim od članov, ki so bili izvoljeni na prvih volitvah, mandat poteče po dveh letih. Imena teh petih članov predsedujoči sestanka določi z žrebom neposredno po opravljenih prvih volitvah.

7. Če kak član Odbora umre ali odstopi ali izjavi, da iz kakršnegakoli drugega razloga ne more več opravljati svojih dolžnosti v Odboru, država pogodbenica, ki je tega člana predlagala, izmed svojih državljanov izbere drugega strokovnjaka, ki to funkcijo opravlja do konca mandata, če to Odbor odobri.

8. Odbor si predpiše svoj poslovnik.

9. Odbor voli svoje funkcionarje na dve leti.

10. Redni sestanki Odbora potekajo v sedežu Združenih narodov ali na kateremkoli drugem primernem kraju, ki ga določi Odbor. Odbor se praviloma sestaja enkrat letno. Dolžino sestankov Odbora določijo in, če je potrebno, ponovno pretehtajo na sestanku držav pogodbenic te Konvencije, vendar po odobritvi Generalne skupščine.

11. Generalni sekretar Združenih narodov Odboru zagotovi osebje in pogoje, potrebne za učinkovito izvrševanje nalog, ki mu jih določa ta Konvencija.

12. Člani Odbora, ustanovljenega v skladu s to Konvencijo, z odobritvijo Generalne skupščine prejemajo nadomestila iz sredstev Združenih narodov ob pogojih, ki jih lahko določi Generalna skupščina.

44. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo preko generalnega sekretarja Združenih narodov Odboru poročale o ukrepih, ki so jih sprejele za uveljavitev tu priznanih pravic, in o napredku, ki so ga dosegle pri uživanju teh pravic:

a) v dveh letih, odkar je za posamezno državo začela veljati ta Konvencija;

b) nato pa vsakih pet let.

2. Poročila v skladu s tem členom navajajo morebitne dejavnike in težave, ki ovirajo izpolnjevanje obveznosti, ki jih narekuje ta Konvencija. Poročila morajo vsebovati tudi zadostne informacije, ki Odboru omogočijo vsestranski vpogled v uresničevanje te Konvencije v posamezni državi.

3. Državi pogodbenici, ki je Odboru dostavila izčrpno prvotno poročilo, v nadaljnjih poročilih v skladu s točko 1.b tega člena ni treba ponavljati osnovnih informacij, ki jih je že predložila.

4. Odbor lahko od države podpisnice zahteva dodatne informacije o uresničevanju te Konvencije.

5. Odbor preko Ekonomskega in socialnega sveta Generalni skupščini vsaki dve leti predloži poročilo o svojem delu.

6. Države pogodbenice bodo poskrbele, da bodo njihova poročila široko dostopna javnosti v njihovih lastnih državah.

45. člen

Da bi pospešili učinkovito uresničevanje Konvencije in spodbudili mednarodno sodelovanje na področju, ki ga ta Konvencija obravnava:

a) imajo specializirane agencije, Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom in drugi organi Združenih narodov pravico biti zastopani pri obravnavanju uresničevanja tistih določb te Konvencije, ki sodijo v okvir njihovih pristojnosti. Če se mu zdi primerno, lahko Odbor prosi specializirane agencije, Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom in druge pristojne organe za strokovni nasvet glede uresničevanja Konvencije na področjih, ki sodijo v okvir njihovih pooblastil. Odbor lahko specializirane agencije, Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom in druge organe Združenih narodov prosi, da mu predložijo poročila o uresničevanju te Konvencije na področjih, ki sodijo v okvir njihovih dejavnosti;

b) lahko Odbor, če se mu zdi primerno, specializiranim agencijam, Skladu Združenih narodov za pomoč otrokom in drugim pristojnim organom posreduje katerokoli poročilo države pogodbenice, ki vsebuje zahtevo ali kaže potrebo po strokovnem nasvetu ali pomoči, skupaj s svojimi morebitnimi opažanji in predlogi o teh zahtevah in potrebah;

c) Odbor lahko Generalni skupščini priporoči, da od generalnega sekretarja zahteva, naj v njegovem imenu izdela študije o konkretnih vprašanjih v zvezi z otrokovimi pravicami;

d) Odbor lahko na podlagi informacij, ki jih je prejel v skladu s 44. in 45. členom te Konvencije, oblikuje te predloge in splošna priporočila. Take predloge in splošna priporočila posreduje vsaki prizadeti državi pogodbenici in o njih poroča Generalni skupščini skupaj z morebitnimi komentarji držav pogodbenic.

III. DEL

46. člen

Ta Konvencija je odprta za podpis vsem državam.

47. člen

Ta Konvencija mora biti ratificirana. Ratifikacijske listine se položijo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

48. člen

Ta Konvencija bo ostala odprta za pristop vsaki državi. Pristopne listine se položijo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

49. člen

1. Ta Konvencija začne veljati trideseti dan po dnevu, ko je pri generalnem sekretarju Združenih narodov položena dvajseta ratifikacijska ali pristopna listina.

2. Za vsako državo, ki to Konvencijo ratificira ali k njej pristopi po položitvi dvajsete ratifikacijske ali pristopne listine, Konvencija začne veljati trideseti dan po tem, ko taka država položi ratifikacijske ali pristopne listine.

50. člen

1. Vsaka država pogodbenica lahko predlaga amandma in ga predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar nato predloženi amandma pošlje vsem državam pogodbenicam skupaj z zahtevo, naj izjavijo, ali želijo sklicanje konference držav pogodbenic, ki bi razpravljala in glasovala o predlogih. Če se v štirih mesecih od dneva obvestila najmanj tretjina držav pogodbenic izreče za konferenco, jo generalni sekretar skliče pod okriljem Združenih narodov. Vsak amandma, ki ga sprejme večina držav pogodbenic, ki so bile na konferenci navzoče in so glasovale, je treba predložiti v odobritev Generalni skupščini Združenih narodov.

2. Amandma, sprejet v skladu s 1. točko tega člena, začne veljati, ko ga odobri Generalna skupščina Združenih narodov in ko ga države pogodbenice sprejmejo z dvotretjinsko večino.

3. Ko amandma začne veljati, je obvezen za tiste države pogodbenice, ki so ga sprejele, ostale države pogodbenice pa ostanejo zavezane z določbami te Konvencije in s katerimkoli pred tem sprejetim amandmajem.

51. člen

1. Generalni sekretar Združenih narodov sprejema in vsem državam pošilja besedila pridržkov, ki jih države navedejo ob ratifikaciji ali pristopu.

2. Pridržki, ki niso v skladu s cilji in nameni te Konvencije, niso dopustni.

3. Pridržek je moč kadarkoli umakniti z ustreznim obvestilom generalnemu sekretarju Združenih narodov, ki nato obvesti vse države. Tako obvestilo začne veljati eno leto po dnevu, ko je generalni sekretar prejel obvestilo.

52. člen
Država pogodbenica lahko to Konvencijo odpove s pisno notifikacijo, naslovljeno na generalnega sekretarja Združenih narodov. Odpoved začne veljati eno leto po dnevu, ko je generalni sekretar prejel notifikacijo.

53. člen
Generalni sekretar Združenih narodov je izbran, da hrani to Konvencijo.

54. člen
Izvirnik te Konvencije, katere arabsko, kitajsko, angleško, francosko, rusko in špansko besedilo so enako avtentična, je shranjen pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
Da bi to potrdili, so spodaj podpisani, za to po predpisih pooblaščeni, podpisali to Konvencijo.

INFORMACIJSKI VIRI ZA IZOBRAŽEVANJE O OTROKOVIH in ČLOVEKOVIH PRAVICAH

SVET EVROPE http://www.coe.int

• *COMPASS*
A Manual on Human Rights Education with young people/
Priročnik za izobraževanje mladih o človekovih pravicah

Vsebina: Knjiga predstavlja celovit pristop k izobraževanju o človekovih pravicah. Razdeljena je na pet poglavij. Učitelju ni potrebno prebrati cele knjige, da bi jo lahko uporabljal pri svojem delu. Enostavno se lahko osredotoči le na področje, ki ga zanima.
Izdano: maj 2002
ISBN: 92-871-4880-5
Spletna stran: http://eycb.coe.int/compass/

• *EVROPSKA KONVENCIJA O ČLOVEKOVIH PRAVICAH*
Izhodišča za učitelje

Vsebina: Mapa je razdeljena na dva dela. V njej boste našli liste z osnovnimi informacijami, ki se nanašajo na uporabo publikacije in osnovne podatke o Svetu Evrope, seznanitev z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, uporabo konvencije v praksi, druga glavna področja delovanja Sveta Evrope ter predloge za nadaljnje delo. V desetih dodatnih listih je predstavljena kratka različica konvencije, didaktična navodila za učitelje ter primeri dejavnosti z učenci.
Izdano: 2004
Spletna stran: http://www.coe.int/T/E/Com/About_
Coe/Brochures/fiche_dhIndex.asp#TopOfPage

• *VZGOJNO - IZOBRAŽEVALNI PRIROČNIK*
Zamisli, viri, metode in dejavnosti za neformalno medkulturno vzgojo in izobraževanje mladih in odraslih

Vsebina: Publikacija je razdeljena na dva dela. V prvem delu so predstavljeni ključni pojmi in temelji medkulturne vzgoje. V drugem delu so predstavljene dejavnosti, metode in viri.

Publikacija je zelo dobro didaktično gradivo za obravnavo vprašanj: stereotipi, predsodki, diskriminacija, ksenofobija, antisemitizem, rasizem in drugo.
Izdano: december 1998
Spletna stran: http://www.coe.int/T/E/human%5Frights/Ecri/3-Educational_resources/Education_Pack/Education_Pack_pdf.pdf

UNESCO http://portal.unesco.org

• *EDUCATION FOR INTERNATIONAL UNDERSTANDING - AN IDEA GAINING GROUND/VZGOJA ZA MEDNARODNO RAZUMEVANJE - IDEJA, KI SE ŠIRI*

Vsebina: Brošura opisuje prizadevanja, ki jih je UNESCO opravil v desetletjih dela v dobro izobraževanju za vse in za mednarodno razumevanje. Predstavlja bogastvo in različnost idej, eksperimente in mnenja o zadevah, ki so pomembne za narode v današnjem svetu, kot so človekove pravice, mir in demokracija. Namenjena je predvsem učiteljem in učencem.
Izdano: 1996
Spletna stran: http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001248/124833e.pdf

UNICEF http://unesco.org

• *PROMOTING CHILDREN'S PARTICIPATION IN DEMOCRATIC DECISION - MAKING*

Vsebina: Publikacija namenja osrednjo pozornost vprašanjem participaciji otrok in mladih. Utemeljuje, izhajajoč iz Konvencije o otrokovih pravicah, pomembnost vključevanja mladih, njihovega aktivnega sodelovanja in udeležbe na vseh ravneh in povsod tam, kjer se sprejemajo odločitve, ki zadevajo tudi njih same (v družini, šoli, kraju, kjer živijo, v mladinskih in drugih organizacijah, ...). Predstavlja primere dobrih praks v nekaterih državah.
Izdano: 2001
ISBN: 88-85401-73-2

• *A LIFE LIKE MINE/TAKO JE MOJE ŽIVLJENJE*

Vsebina: Publikacija je namenjena otrokom v starosti 9–12 let. Na otrokom razumljiv način predstavlja spoštovanje otrokovih pravic po svetu. Skozi posamezne zgodbe otrok spoznavamo njihova življenja, pogoje v katerih bivajo in njihova upanja za boljši svet.
Izdano: 2001
ISBN: 0-7894-8859-0

AMNESTY INTERNATIONAL http://www.amnesty.org

• *PRVI KORAKI – First Steps*
Metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic

Vsebina: Priročnik je namenjen učiteljem in vsem tistim, ki se kakorkoli ukvarjajo z mladimi in bi radi v svoje izobraževalno delo vključili učenje o človekovih pravicah. Namenjen je za poučevanje osnovnošolcev in srednješolcev. Nudi obširen seznam literature in internetnih naslovov številnih organizacij in drugih spletnih strani.
Izdano: 1997, London
Spletna stran: http://erc.hrea.org/Library/teachers/first-steps.html

• *HUMAN RIGHTS FOR CHILDREN/ČLOVEKOVE PRAVICE ZA OTROKE*
A Curriculum for Teaching Human Rights to Children Ages 3-12/Kurikul za poučevanje otrok starih od 3 do 12 let o človekovih pravicah

Vsebina: Knjiga je razdeljena na deset delov. Vsak del je namenjen enemu načelu Deklaracije otrokovih pravic Združenih narodov. Metode opisane v knjigi se lahko uporabijo pri pouku zgodovine, sociologije, matematike in telesne vzgoje.
Izdano: 1992

HUMAN SECURITY NETWORK
http://www.humansecuritynetwork.org/

• *RAZUMEVANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC – PRIROČNIK ZA UČENJE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH*

Vsebina: Celovit priročnik za učitelje človekovih pravic, zasnovan na načelih upoštevanja kulturnih razlik in univerzalnosti človekovih pravic. Vsebuje vrsto pedagoških sredstev za poučevanje človekovih pravic za mlade in odrasle.
Izdal: European Training and Research Centre for
Human Rights and Democracy - Graz, 2003
ISBN: 3-214-08322-8

HUMAN RIGHTS EDUCATION ASSOCIATES - HREA
http://www. hrea.org/

• *POPULAR EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS /*
SPLOŠNO IZOBRAŽEVANJE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE
24 Participatory Exercises for Facilitators and Teachers/
24 vaj vključevanja za učitelje in mentorje

Vsebina: Priročnik je namenjen neformalnemu izobraževanju. Obravnava vprašanja žensk in otrok, spoštovanje dostojanstva, povezavo med človekovimi pravicami in dolžnostmi, oblikovanje civilne družbe, spopadanje s predsodki, »informacije za krepitev moči«. Priročnik predstavlja metode, ki se lahko uporabljajo in prilagodijo različnim okoljem in kulturam in se lahko, čeprav niso bili oblikovani v ta namen, uporabljajo tudi pri formalnem izobraževanju.
Izdano: 2000
ISBN: 0-9706059-0-0
Spletna stran: http://www.hrea.org/pubs/claude00.html

HUMAN RIGHTS INTERNET - HRI
http://www.hri.ca/

• *THE HUMAN RIGHTS EDUCATION HANDBOOK/PRIROČNIK ZA IZOBRAŽEVANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC*

Vsebina: Publikacija je izdana v seriji gradiv o izobraževanju človekovih pravic; učiteljem nudi informacije o virih in aktivnostih za krepitev kulture človekovih pravic.
Izdano: 2000
Spletna stran: http://www.hri.ca/publications/new/hreduhandbook/

ŠE DRUGE UPORABNE INTERNETNE POVEZAVE:

Svet Evrope - mladina: http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Youth/

UNICEF-Compendium: http://www.unicef.org/teachers/compendium/index.html

Save the Children: http://savethechildren.org

Mreža informacijo o otrokovih pravicah: http://www.crin.org

Opazovalci človekovih pravic (projekt otrokovih pravic): http://www.hrw.org/children/about.htm

Mreža za človekove pravice (oddelek za otrokove pravice): http://www.hri.ca/children

VPRAŠALNIK

S tem vprašalnikom želimo preučiti, kakšne učinke ima uporaba učnih kartic Naše pravice na poučevanje in učenje otrokovih pravic. Poleg tega nas zanimajo tudi Vaša stališča do posameznih vidikov vključevanja otrokovih pravic. Nobeno vprašanje nima pravilnega ali napačnega odgovora.

VAŠA DRŽAVA:

• Ali po vašem mnenju dovolj dobro poznate naslednje mednarodne dokumente o otrokovih in človekovih pravicah?

	da	*ne*
Konvencija o otrokovih pravicah	☐	☐
Splošna deklaracija človekovih pravic	☐	☐
Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah	☐	☐

S trditvami v tem vprašanju bi Vas radi povprašali o Vaših pogledih na različne dejavnike, ki so povezani z otrokovimi in človekovimi pravicami.
Prosimo, preberite vsako izjavo in izberite kvadratek v stolpcu, ki ustreza Vašemu stališču do izjave.

• Otrokove in človekove pravice so pomembne tako v vsakdanjem življenju kot tudi v šolskem življenju.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐ *zelo se ne strinjam* ☐

• Otrokove in človekove pravice so ideali. V vsakdanjem življenju in šolskem življenju so uresničljive.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐ *zelo se ne strinjam* ☐

• Otrokove in človekove pravice so razkošje, saj si ga lahko privoščijo le bogate države. Revne države si jih ne morejo privoščiti.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐ *zelo se ne strinjam* ☐

• Učitelji spoštujemo stališča učencev in jih spodbujamo, da jih med poukom tudi povejo.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐ *zelo se ne strinjam* ☐

• Ali so učne kartice ustrezen učni pripomoček za motivacijo otrok pri učenju otrokovih pravic?

da	*ne*
☐	☐

• Ali je (po vaši presoji) učence motivirala tema, ki se neposredno nanaša na njih same (posamezna pravica) ali jih je navdušila oblika dela?
Prosimo, označite samo en kvadratek:

Učence je motivirala tema (posamezna pravica), ki smo jo obravnavali ☐

Učence je primarno navdušila oblika dela ☐

Učencem je bila pomembna tako obravnavana tema kakor tudi oblika dela ☐

• Prosimo, naštejte 3 pravice oz. dejavnosti, predlagane na učni kartici, ki so bile pri vaših učencih najbolj priljubljene. Zakaj?
Prosimo navedite tri pravice/učne kartice oz. dejavnosti:

a) Zakaj?
b) Zakaj?
c) Zakaj?

• Ali so učenci poznali otrokove pravice pred izvedbo projekta NAŠE PRAVICE?
ne (nobenih) ☐ *da (vse)delno* ☐ *(samo nekatere pravice)* ☐

• Ali menite, da na vaši šoli v okviru pouka vprašanjem strpnosti namenjate dovolj pozornosti?
da ☐ *ne* ☐

• Ali učenci po izvedbi posameznih dejavnosti prepoznajo kršitev pravic oz. znajo navesti primer?
ne (nobenih) ☐ *da (vse)* ☐ *včasih (samo nekatere pravice)* ☐

• Katere oblike nasilja so v vašem šolskem okolju najpogostejše?
Prosimo, prekrižajte najpogostejšo obliko:

a) vrstniško nasilje ☐

b) verbalno nasilje ☐

c) fizično nasilje ☐

d) drugo (prosimo, vpišite):

• Kateri so najpomembnejši učinki uporabe učnih kartic NAŠE PRAVICE?
Prosimo, označite, po en kvadratek v vrsti:
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *delno se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐
Učenci v vsakdanji interakciji prepoznavajo kršitve pravic in so nasploh bolj senzibilni za problematiko otrokovih pravic.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *delno se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐
Učenci so bolj sprejemljivi do številnih oblik različnosti in drugačnosti med vrstniki.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *delno se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐
Učenci so se z učnimi karticami naučili kritičnega pogleda na otrokove pravice in jih ne uporabljajo samo sebi v prid.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *delno se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐
Učenci so z uporabo učnih kartic postali bolj senzibilni za spoštovanje pravic najbolj zapostavljenih skupin otrok (otroci s posebnimi potrebami, otroci iz revnih družin).
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *delno se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐
Z uporabo učnih kartic sem pridobil/a znanje, s katerim bom lažje izpeljal/a podobne projekte na temo otrokovih pravic.
zelo se strinjam ☐ *se strinjam* ☐ *delno se strinjam* ☐ *se ne strinjam* ☐

• Ali bi se želeli dodatno izobraževati za poučevanje in učenje otrokovih in človekovih pravic?
da ☐ ne ☐
Če ste odgovorili z »da«, vas prosimo, da odgovorite še na naslednje vprašanje!

• Na katerih področjih poučevanja in učenja otrokovih in človekovih pravic bi si želeli poglobiti svoje znanje?
Prekrižajte vse tiste kvadratke, ki odražajo vaše želje!
☐ vsebine za poučevanje in učenje otrokovih in človekovih pravic
☐ metode poučevanja in učenja človekovih in otrokovih pravic

• Ali bi se želeli dodatno izobraževati za učenje in poučevanje o strpnosti?
da ☐ ne ☐
Če ste odgovorili z »da«, vas prosimo, da odgovorite še na naslednje vprašanje!

• Na katerih področjih poučevanja o strpnosti bi si želeli poglobiti svoje znanje?
Prekrižajte vse tiste kvadratke, ki odražajo vaše želje!
☐ vsebine za poučevanje in učenje strpnosti
☐ metode poučevanja in učenja strpnosti

Zahvaljujemo se vam, da ste si vzeli čas in odgovorili na vprašanja o poučevanju in učenju otrokovih pravic z uporabo učnih kartic NAŠE PRAVICE.

Prosimo vas, če izpolnjen vprašalnik pošljete na naslednji naslov:

Mitja Sardoč, Educational Research Institute, Gerbičeva 62,
1000 Ljubljana, SLOVENIJA

DRŽAVE, KI SODELUJEJO V OVSE

- Albanija
- Andora
- Armenija
- Avstrija
- Azerbaijdžan
- Belorusija
- Belgija
- Bosna in Hercegovina
- Bolgarija
- Ciper
- Češka
- Danska
- Estonija
- Finska
- Francija
- Grčija
- Gruzija
- Hrvaška
- Irska
- Islandija
- Italija
- Kazahstan
- Kanada
- Kirgizija
- Latvija
- Lihtenštajn
- Litva
- Luksemburg
- Madžarska
- Makedonija
- Malta
- Moldavija
- Monako
- Nemčija
- Nizozemska
- Norveška
- Poljska
- Portugalska
- Romunija
- Ruska Federacija
- San Marino
- Slovaška
- Slovenija
- Srbija in Črna Gora
- Španija
- Švedska
- Švica
- Tadžikistan
- Turčija
- Turkmenistan
- Ukrajina
- Uzbekistan
- Vatikan
- Velika Britanija
- Združene države Amerike

NAŠE PRAVICE
je učni pripomoček za učenje o otrokovih pravicah
namenjen otrokom v starosti 10-12 let.

Izdajatelj:
Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije
Prešernova 25
1000 Ljubljana
Slovenija

Avtorji:
Blanka Jamnišek
Liana Kalčina
Andreja Barle Lakota
Zoran Pavlovič
Mitja Sardoč

Ilustrator: Matjaž Schmidt

Oblikovalec: Jaša Schmidt

Ljubljana, 2005